

5- Hazret-i Muhammed (asm) öyle bir zattır ki azamet-i maneviyesinden dolayı sath-ı arz,

Hazret-i Muhammed (asm) öyle bir zattır ki azamet-i maneviyesinden dolayı sath-ı arz, o zatın Mescid-i Aksa'sıdır. Mekke-i Mükerreme onun mihrabı, Medine-i Münevvere onun minber-i fazlı kemalidir. Cemaat-i mü'minîne en son ve en âlî imam ve nev-i beşerin hatib-i şehîridir, saadet düsturlarını beyan ediyor. Ve bütün enbiyanın revidir, onları tezkiye ve tasdik ediyor. Çünkü dini, bütün dinlerin esasına câmi'dir. Ve bütün evliyanın başıdır. Şems-i risaletiyle onları terbiye ve tenvir ediyor.

Hazret-i Muhammed (asm) öyle bir zattır ki azamet-i maneviyesinden dolayı sath-ı arz, o zatın Mescid-i Aksa'sıdır.

Mesnevi-i Nuriye'de geçen "Sath-ı arz, o zatın Mescid-i Aksa'sıdır." ifadesi üzerinde durulduğunda, yeryüzünün niçin özellikle "Mescid-i Aksa"ya benzetildiği sorusu akla gelebilir. Fakat meselenin daha doğru anlaşılması için metnin Arapça aslına müracaat etmek gerekir.

Mesnevi-i Arabî'deki Asıl İfade

Mesnevi-i Nuriye'nin aslı olan Mesnevi-i Arabî'de ifade şu şekilde geçmektedir:

هُوَ الَّذِي لِعَظَمَتِهِ الْمَعْنَوِيَّةِ صَارَ سَطْحُ الْأَرْضِ مَسْجِدَهُ، وَمَكَّةُ مِحْرَابَهُ،
وَالْمَدِينَةُ مَنْبَرُهُ.

Bu cümlelerin manası şudur: "O öyle bir zattır ki manevi azametinden dolayı, yeryüzü onun mescidi, Mekke mihrabı, Medine ise minberi olmuştur."

"Mescid-i Aksa" Lafzı Hakkında

Görüldüğü üzere Arapça asıl metinde "Mescid-i Aksa" ifadesi geçmemektedir. Orada "sath-ı arz onun mescididir" manası vardır. Dolayısıyla Türkçe metindeki "Mescid-i Aksa'sıdır" ifadesi, Üstad'ın Arapça aslında kullandığı lafız değil; tercümede yer alan bir ifade olarak

değerlendirilmelidir.

Asıl Mananın Açıklaması

Buradaki temel mana şudur: Peygamber Efendimiz'in (asm) risaleti belli bir mekânla sınırlı değildir. Onun getirdiği din bütün yeryüzüne hitap eder. Ümmet-i Muhammed için ibadet sadece belirli mabedlere mahsus kılınmamış; yeryüzü temiz olmak şartıyla namaz ve kulluk için bir mescid hükmüne geçmiştir. Bu mana, Peygamber Efendimiz'in (asm) "Yeryüzü bana mescid ve temiz kılındı" mealindeki hadisiyle de uyumludur. Yani mü'min, dünyanın neresinde bulunursa bulunsun, şartları yerine geldiğinde orada namazını kılabilir ve Rabbine ibadet edebilir.

Mekke-i Mükerreme onun mihrabı,

Mihrab Ne Demektir?

Mihrab, camide imamın önünde durduğu, cemaate namaz kıldırıldığı ve kibleye yöneldiği yerdir. Yani mihrab, hem **yöneliş merkezidir**, hem de **imametinin makamını** temsil eder. Bir camide cemaat nasıl mihraba bakarak imamın arkasında saf tutarsa, ümmet-i Muhammed de manen Mekke'ye, Kâbe'ye ve oradan yükselen tevhid davasına yönelir.

Mekke Niçin Onun Mihrabıdır?

Çünkü Peygamber Efendimiz'in (asm) risalet vazifesi Mekke'de başlamıştır. İlk vahiy orada gelmiş, "Lâ ilâhe illallah" davası orada ilan edilmiş, putperestliğe karşı tevhid sancağı orada açılmıştır. Bu yönüyle Mekke, onun peygamberlik namazına durduğu ilk makam gibidir. Nasıl imam mihrabdan cemaate yön verirse, Resûlullah (asm) da Mekke'den bütün insanlığa iman, tevhid ve kulluk yönünü göstermiştir.

İşte bu büyük mescid hükmündeki yeryüzünde Mekke mihrab gibidir; Resûlullah (asm) da bütün mü'minlerin en büyük imamıdır. Onun arkasında asırlar boyunca milyarlarca mü'min saf tutmuş, namaz kılmış, Kur'an okumuş, Allah'a kulluk etmiştir.

"Mekke onun mihrabıdır" ifadesi, Peygamber Efendimiz'in (asm) manevî imametini anlatır. Çünkü o, yalnız kendi devrindeki insanlara imamlık yapmamıştır; kıyamete kadar gelecek bütün mü'minlerin imamıdır. Mekke ise bu imametinin ilk tecelli ettiği, vahyin doğduğu, tevhidin ilan edildiği ve ümmetin kiblesi olan mübarek merkezdir.

Demek ki **"Mekke-i Mükerreme onun mihrabıdır"** denilince şu mana anlaşılır: Resûlullah'ın (asm) davasının merkezi Mekke'dir; kiblesi Kâbe'dir; tevhid nuru oradan doğmuş ve bütün yeryüzüne yayılmıştır. O zat, sanki bütün arz mescidinde imam olmuş; Mekke de onun o büyük imamette durduğu manevî mihrab makamı olmuştur.

Medine-i Münevvere onun minber-i fazl-ı kemalidir.

Minber Ne Demektir?

Minber, camide hatibin üzerine çıkıp hutbe okuduğu, hakikatleri cemaate ilan ettiği yüksek makamdır. Mihrab daha çok **namaz, kible ve imamet** manasını hatırlatırken; minber **tebliğ, ders, irşad, hüküm, hitabet ve cemiyete yön verme** manasını taşır. Bu sebeple “Medine onun minberidir” denilince, Peygamber Efendimiz’in (asm) kemalinin, faziletinin ve risalet derslerinin Medine’de bütün haşmetiyle ilan edildiği anlaşılır.

Medine Niçin Onun Minberidir?

Çünkü Peygamber Efendimiz’in (asm) Mekke’de başlayan tevhid davası, Medine’de cemiyet hâline gelmiştir. Mekke’de iman tohumu atılmış, Medine’de o tohum büyük bir İslam ağacına dönüşmüştür. Namaz, zekât, oruç, cihad, ahlak, aile hukuku, kardeşlik, adalet, devlet nizamı ve ümmet şuuru Medine’de daha geniş şekilde ortaya çıkmıştır. Bu cihetle Medine, onun sadece yaşadığı bir şehir değil; hakikatleri insanlığa ilan ettiği büyük bir minber hükmündedir.

Fazl-ı Kemal Ne Demektir?

“**Fazl-ı kemal**”, üstün fazilet ve yüksek olgunluk demektir. Peygamber Efendimiz’in (asm) merhameti, adaleti, sabrı, cesareti, hikmeti, tevazuu, siyaseti, aile reisliği, muallimliği, kumandanlığı ve imamlığı Medine’de çok daha geniş sahalarda görünmüştür. Mekke’de daha çok sabır, tahammül, tevhid mücadelesi ve iman davası öne çıkarken; Medine’de onun bütün kemalatı hayatın her alanında parlamıştır.

Bir âlim düşünelim. Önce küçük bir odada birkaç talebeye ders verir. Sonra büyük bir kürsüye çıkar, kalabalık bir cemaate hitap eder, talebeler yetiştirir, bir medrese kurar, ilmini hayata tatbik eder. İşte Mekke, Resûlullah’ın (asm) davasının ilk doğduğu mukaddes merkez; Medine ise o davanın kürsüye çıktığı, cemiyete mal olduğu, insanlığa ders verdiği büyük minberdir.

Peygamber Efendimiz (asm) Medine’de sadece namaz kıldırın bir imam değil; kalpleri terbiye eden bir müşid, insanlığı irşad eden bir hatip, ümmeti inşa eden bir rehber, adaleti tesis eden bir hâkim, kardeşliği öğreten bir muallim ve vahyin hükümlerini hayata geçiren en mükemmel örnek olmuştur. Bu yüzden Medine, onun fazilet ve kemalinin sahneye çıktığı mübarek bir şehir olmuştur.

Mekke onun mihrabı ise, Medine onun minberidir; biri yönelişin merkezi, diğeri ise irşadın, tebliğin ve kemalatın ilan makamıdır.

Cemaat-i Mü'minîn Ne Demektir?

“Cemaat-i mü'minîn”, bütün mü'minler topluluğu demektir. Yani sadece Peygamber Efendimiz'in (asm) zamanındaki sahabeler değil; Hz. Âdem'den kıyamete kadar iman eden bütün mü'minler bu büyük cemaatin içine girer. Bu ifade, insanlığı büyük bir namaz cemaati gibi düşündürür. Bu büyük cemaatin imamı ise Hazret-i Muhammed'dir (asm).

En Son İmam Olması

Peygamber Efendimiz'in (asm) “en son imam” olması, onun **Hâtemü'l-Enbiyâ**, yani peygamberlerin sonuncusu olmasıdır. Ondan sonra yeni bir peygamber gelmeyecek, yeni bir şariat inmeyecek, yeni bir din tesis edilmeyecektir. Nasıl bir namazda imam öne geçer ve cemaat ona uyar; insanlık mescidinde de son ve kıyamete kadar geçerli imamet makamı Resûlullah'a (asm) verilmiştir.

Hazret-i Âdem aleyhisselamdan itibaren beşeriyet peygamberlerin eliyle terbiye edile edile bir kemale doğru yürümüştür. Önce suhurlar, sonra büyük kitaplar gelmiş; insanlık peygamberlerin irşadiyle olgunlaşmıştır. Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm ise bu peygamberlik zincirinin son halkası, nübüvvetin mührü ve Hatemü'l-Enbiya'dır. Ondan sonra artık yeni bir peygamber gelmeyecektir; çünkü onun getirdiği din kıyamete kadar bütün insanlığa kâfidir.

En Âlî İmam Olması

“En âlî imam” demek, en yüce, en yüksek, en kâmil imam demektir. Çünkü Peygamber Efendimiz (asm), sadece namazda imamlık yapan bir zat değildir; imanda, ibadette, ahlakta, kullukta, merhamette, adalette, sabırda, cesarete ve Allah'a yakınlıkta bütün mü'minlerin önündedir. Mü'minler hangi fazilete yönelse, onun en mükemmel örneğini Resûlullah'ta (asm) bulur.

İmamlık Sadece Namazla Sınırlı Değildir

Buradaki imamlık, yalnız namaz imamlığı manasında değildir. O, ümmete **iman imamıdır**, çünkü Allah'ı en mükemmel şekilde tanıtmıştır. **İbadet imamıdır**, çünkü kulluğun en yüksek şeklini göstermiştir. **Ahlak imamıdır**, çünkü “üsve-i hasene”, yani en güzel örnek odur. **Hayat imamıdır**, çünkü aileden ticarete, cemiyetten devlete, duadan cihada kadar hayatın her sahasında ümmete rehber olmuştur.

Bütün yeryüzünü büyük bir mescid gibi düşünelim. Asırlar boyunca milyarlarca mü'min bu mescidde saf tutmuş olsun. Kimi Mekke'de, kimi İstanbul'da, kimi Afrika'da, kimi Asya'da,

kimi Avrupa'da namaza durmuş olsun. Mekânları ayrı, zamanları ayrı, dilleri ayrı olsa da hepsi aynı kibleye yönelir, aynı Kur'an'ı okur, aynı Resûl'ün sünnetine uyar. İşte bu büyük cemaatin önünde manen imam olarak duran zat, Peygamber Efendimiz'dir (asm).

Peygamberler Arasındaki Makamı

O, son peygamber olduğu gibi peygamberlik zincirinin de kemal noktasıdır. Önceki peygamberlerin getirdiği tevhid, ibadet, ahlak ve hidayet esasları onun diniyle en mükemmel şekilde tamamlanmıştır. Bu yüzden o sadece ümmetinin değil, manen bütün enbiyanın davasını tasdik eden, tamamlayan ve temsil eden en büyük imamdır.

“Cemaat-i mü'minîne en son ve en âlî imamdır” cümlesinin manası şudur: Hazret-i Muhammed (asm), kıyamete kadar gelecek bütün mü'minlerin son, en yüksek ve en mükemmel rehberidir. Ümmet onun arkasında saf tutar; imanını onun getirdiği nurla öğrenir, ibadetini onun sünnetiyle yapar, ahlakını onun örneğiyle düzeltir, Allah'a giden yolu onun rehberliğiyle bulur.

ve nev-i beşerin hatib-i şehîridir, saadet düsturlarını beyan ediyor.

Nev-i Beşer Ne Demektir?

“Nev-i beşer”, insanlık türü demektir. Yani sadece Araplar, sadece sahabeler, sadece Müslümanlar değil; bütün insanlar, bütün asırlar ve bütün milletler bu ifadenin içine girer. Peygamber Efendimiz (asm), yalnız bir kavme gönderilmiş mahallî bir peygamber değildir; bütün insanlığa hitap eden cihanşümul bir resuldür.

O sadece müminlere imam değil, bütün insanlara da hatiptir. Çünkü onun daveti yalnız iman edenlere değil, bütün beşeriyete yönelmiştir. Artık insanlık onun getirdiği hakikatle muhataptır. Kabirde sorulacak “Rabbin kim, peygamberin kim?” suali de bu muhatabiyetin ne kadar büyük olduğunu gösterir. Onun mesajı belli bir çağın, kavmin veya coğrafyanın değil; bütün insanlığın önüne konulmuş ilahî bir hitaptır.

Hatib-i Şehîr Ne Demektir?

“Hatib-i şehîr”, meşhur, büyük ve tesirli hatip demektir. Hatip, kürsüye çıkar ve insanlara hakikati ilan eder. Peygamber Efendimiz (asm) ise yalnız bir minberde konuşan bir hatip değildir; bütün insanlık meydanına hitap eden en büyük hatiptir. Onun hutbesi Kur'an'dır, sünnetidir, hayatıdır, ahlakıdır, duasıdır, cihadıdır, merhametidir ve bütün insanlığa yaptığı tevhid davetidir.

İnsanlığın Hatibi Olması

Bir hatip, cemaate yol gösterir; iyiyi ve kötüyü bildirir, insanları uyarır, onları doğru yola

çağırır. Peygamber Efendimiz (asm) de insanlığa şöyle hitap etmiştir: “Ey insanlar! Sizi yaratan Rabbinizi tanıyın. Dünya başıboş değildir. Ölüm yokluk değildir. Hayat imtihandır. Saadet Allah’a kulluktur. Zulümden, şirkten, ahlaksızlıktan, haksızlıktan uzak durun.” İşte onun hitabı, sadece bir zamana ait kalmamış; asırları aşarak bugüne kadar gelmiştir.

Saadet Düsturları Nedir?

“**Saadet düsturları**”, insanı hem dünyada hem ahirette huzura, kurtuluşa ve gerçek mutluluğa ulaştıran ilahî ölçüler demektir. Bunlar; iman, namaz, dua, takva, güzel ahlak, adalet, merhamet, sabır, şükür, helal kazanç, aile hukuku, kul hakkından sakınmak, nefsi terbiye etmek ve Allah’ın rızasını hayatın merkezi yapmak gibi esaslardır. Peygamber Efendimiz (asm), insanın saadetini yalnız maddî refahta görmemiş; kalbin, ruhun, aklın, vicdanın, ailenin, toplumun ve ahiretin saadetini birlikte göstermiştir.

“Beyan Ediyor” Ne Demektir?

“**Beyan etmek**”, kapalı olanı açmak, anlaşılmayanı açıklamak, yolu göstermek demektir. İnsan kendi aklıyla bazı doğruları sezebilir; fakat saadetin tam yolunu bilemez. Mesela insan adaletin güzel olduğunu bilir; ama adaletin ölçüsünü, hakkın hududunu, neyin helal neyin haram olduğunu peygamberin rehberliğiyle öğrenir. İnsan ibadetin gerekli olduğunu anlayabilir; fakat nasıl ibadet edeceğini, namazı nasıl kılacağını, duasını nasıl yapacağını Resûlullah’tan (asm) öğrenir.

Bir Misal

Büyük ve karanlık bir ovada yolunu kaybetmiş kalabalık bir insan topluluğu düşünelim. Herkes bir tarafa gidiyor; kimi serveti saadet zannediyor, kimi şöhreti, kimi kuvveti, kimi zevki, kimi de inkârı hürriyet sanıyor. Sonra yüksek bir kürsüden nuranî bir hatip sesleniyor: “Ey insanlar! Yol burasıdır. Sizi yaratan Rabbinize dönünüz. Dünyayı gaye değil, ahiretin tarlası biliniz. Nefsinize esir olmayınız. Zulmetmeyiniz. İman ediniz, salih amel işleyiniz.” İşte Peygamber Efendimiz (asm), insanlık çölünde yolunu şaşırıp beşere saadet yolunu gösteren o büyük hatiptir.

Dünya Saadetini Öğretmesi

Peygamber Efendimiz (asm), dünyada huzurlu bir hayatın esaslarını da öğretmiştir. Ailede merhameti, ticarete doğruluğu, komşulukta iyiliği, idarede adaleti, fakire şefkati, zayıfa himayeyi, düşmana karşı bile ölçüyü göstermiştir. Cahiliye toplumunda kız çocukları diri diri gömülürken, zayıflar ezilirken, kabile savaşları bitmezken; onun getirdiği düsturlar insanları kardeş yapmış, kalpleri yumuşatmış, zulmün yerine adaleti koymuştur.

Ahret Saadetini Öğretmesi

Onun beyan ettiği saadet düsturları sadece dünya hayatıyla sınırlı değildir. Asıl saadet, Allah’ın rızasına kavuşmak, kabir karanlığından kurtulmak, mahşerde emniyet bulmak ve

ebedî cennete mazhar olmaktır. Bu yüzden Resûlullah'ın (asm) hitabı insana sadece “nasıl yaşamalısın?” demez; aynı zamanda “nasıl ölmelisin, nasıl diriltilmeye hazırlanmalısın, ebedî hayatını nasıl kazanmalısın?” hakikatlerini de öğretir.

Netice

“Nev-i beşerin hatib-i şehîridir, saadet düsturlarını beyan ediyor” cümlesinin manası şudur: Peygamber Efendimiz (asm), bütün insanlığa hitap eden en büyük ilahî hatiptir. Kur'an'ı, sünneti ve mübarek hayatıyla insanlara gerçek saadetin yolunu göstermiştir. O saadet yolu da imandır, kulluktur, güzel ahlaktır, adalettir, merhamettir, takvadır ve Allah'ın rızasına uygun yaşamaktır. İnsanlık onun hitabını dinlediği nispette huzur bulur; ondan uzaklaştığı nispette karanlığa düşer.

Ve bütün enbiyanın reisidir, onları tezkiye ve tasdik ediyor.

“Bütün Enbiyanın Reysidir” Ne Demektir?

Buradaki “reislik”, dünyevî bir başkanlık gibi anlaşılmalıdır. Mana şudur: Bütün peygamberler Allah'ın elçileridir; hepsi haktır, hepsi mübarektir, hepsi tevhid hakikatini tebliğ etmiştir. Fakat Hazret-i Muhammed (asm), peygamberlik zincirinin son halkası, risalet ağacının en kâmil meyvesi ve bütün nübüvvet hakikatlerinin en parlak mazharıdır. Bu sebeple o, enbiyanın manevî reisi ve en yüksek temsilcisidir.

Miraçtaki İmamlık

Miraç gecesinde Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürülmüş, orada peygamberlerin ervahı onu karşılamıştır. Şükür makamında kılınacak iki rekât namazda kimin imam olacağı meselesi ortaya çıkınca, hiçbir peygamber onun önüne geçmemiştir. Cebrail aleyhisselâmın işaretleriyle Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm imam olmuş, bütün enbiya onun arkasında namaza durmuşlardır. Bu hadise, onun bütün peygamberler içindeki reisiyetini gösteren büyük bir işarettir.

Peygamberlik Zincirinin Kemal Noktası

Hz. Âdem'den Hz. Nuh'a, Hz. İbrahim'den Hz. Musa'ya, Hz. İsa'dan Peygamber Efendimiz'e (asm) kadar bütün peygamberler aynı hakikati ders vermiştir: Allah birdir, insan kuldur, ahiret haktır, ibadet vazifedir, zulüm haramdır, hidayet vahiyledir. Fakat bu hakikatler Peygamber Efendimiz'in (asm) risaletiyle en son, en kapsamlı ve en mükemmel şeklini almıştır. Onun dini, önceki peygamberlerin getirdiği esasları içine alan ve onları kemale erdiren son dindir.

“Onları Tasdik Ediyor” Ne Demektir?

Peygamber Efendimiz (asm), önceki peygamberlerin Allah tarafından gönderilmiş hak elçiler olduğunu bildirmiştir. Kur'an'da Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve daha nice peygamberler hürmetle anılır. İslam, peygamberler arasında inkâr edici bir ayrım yapmaz. Bir Müslüman, sadece Hz. Muhammed'e (asm) değil, Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere iman eder. İşte bu, Resûlullah'ın (asm) onları tasdik etmesidir.

“Onları Tezkiye Ediyor” Ne Demektir?

“Tezkiye”, temize çıkarmak, paklığını ilan etmek, yüceliğini göstermek demektir. Tarih boyunca bazı peygamberlere iftiralar atılmış, bazıları yanlış tanıtılmış, bazıları hakkında ağır ve yakışsız sözler söylenmiştir. Kur'an ve Peygamber Efendimiz (asm), bütün peygamberleri bu yanlış isnatlardan temizlemiş; onların iffetini, sadakatini, masumiyetini, ubudiyetini ve Allah katındaki yüksek makamlarını ilan etmiştir.

Hız. İsa Hakkındaki İfrat ve Tefrit

Mesela Hristiyanlar Hz. İsa'yı (as) ulûhiyet makamına çıkarıp “Allah'ın oğlu” dediler. Yahudiler ise onu inkâr edip yalancılıkla itham ettiler. Biri haddinden fazla yücelterek hakikati bozdu, diğeri inkâr ederek zulmetti. Efendimiz (asm) ise bu iki sapmanın ortasında hakikati ilan etti: Hz. İsa ne Allah'ın oğludur ne de yalancıdır; o, Allah'ın kulu ve resulüdür.

Hız. Uzeyr Hakkındaki Bâtıl İnanç

Yahudilerden bir kısmı Hz. Uzeyr'e de “Allah'ın oğlu” diyerek büyük bir iftirada bulundular. Efendimiz (asm), bu bâtıl inancı reddetti; Allah'ın hiçbir evlada muhtaç olmadığını, hiçbir peygamberin ulûhiyetle ilgisi bulunmadığını ve bütün peygamberlerin ancak Allah'ın kulları ve elçileri olduğunu beyan etti. Böylece Hz. Uzeyr'i de bu yanlış isnattan temizlemiş oldu.

Peygamberlerin İzzetini Müdafaa

Tarih boyunca nice peygamber ya inkâr edilmiş, ya yalanlanmış, ya ilahlaştırılmış, ya da haklarında edebe sığmayan sözler söylenmiştir. Hazret-i Muhammed (asm) efendimiz ise bütün bu karanlık ithamların karşısında durmuş; peygamberlerin izzetini, sadakatini, ismetini ve ubudiyetini ilan etmiştir.

Demek ki Resûlullah (asm), yalnız kendi peygamberliğini ispat eden bir zat değildir; bütün peygamberlerin şerefini müdafaa eden en büyük şahittir. O gelmiş, insanlığın peygamberler hakkındaki bozuk hükümlerini tashih etmiş; ifratı kırmış, tefriti reddetmiş, her bir nebiyi layık olduğu hak makamına oturtmuştur. Bu cihetle o, enbiyanın reisi olduğu gibi, onların en büyük müdafii ve en parlak tasdikçisidir.

Bir mahkemede haklarında yanlış şahitlik yapılmış temiz insanlar düşünelim. Sonra güvenilir, doğru sözlü, büyük bir zat gelir ve onların masumiyetini ilan eder. “Bunlar hain değildir; bunlar Allah'ın sadık elçileridir. Davaları haktır, sözleri doğrudur, yolları nurdur.” der. İşte Peygamber Efendimiz (asm), bütün enbiyayı böyle tezkiye eder; onların pak, sadık ve

seçilmiş kullar olduğunu insanlığa bildirir.

Onların Davasını Tamamlaması

Hazret-i Muhammed (asm), peygamberleri tasdik etmekle kalmaz; onların davasını da tamamlar. Hz. İbrahim'in tevhidini, Hz. Musa'nın şariat ciddiyetini, Hz. İsa'nın ruhaniyet ve merhamet dersini, Hz. Nuh'un sabrını, Hz. Yusuf'un iffeti ve teslimiyetini, Hz. Eyyub'un tahammülünü kendi risaletinde en mükemmel surette cem eder. Bu yönüyle onun dini, önceki nübüvvet nurlarının birleştiği en parlak güneş gibidir.

Çünkü Dini Esasları Toplamıştır

“Çünkü dini, bütün dinlerin esasatına câmi'dir” demek, İslam dini önceki hak dinlerin aslî hakikatlerini içinde toplamıştır demektir. Tevhid, nübüvvet, ahiret, ibadet, adalet, helal-haram ölçüsü, güzel ahlak, dua, takva, kulluk ve Allah'a teslimiyet gibi bütün temel esaslar İslam'da vardır. Fakat bunlar İslam'da en son, en mükemmel, en sağlam ve tahriften korunmuş hâliyle bulunur.

“Ve bütün enbiyanın reisidir, onları tezkiye ve tasdik ediyor” demek şudur: Peygamber Efendimiz (asm), bütün peygamberlerin getirdiği tevhid davasının son ve en kâmil temsilcisidir. Onların hak peygamber olduklarını ilan eder, onları iftiralardan temizler, getirdikleri hakikatleri doğrular ve risaletiyle hepsinin davasını kemale erdirir. Bütün peygamberler aynı hakikat zincirinin halkalarıdır; Hazret-i Muhammed (asm) ise o zincirin son, en parlak ve en yüksek halkasıdır.

Ve bütün evliyanın başıdır. Şems-i risaletiyle onları terbiye ve tenvir ediyor.

“Ve bütün evliyanın başıdır. Şems-i risaletiyle onları terbiye ve tenvir ediyor” cümlesi, Peygamber Efendimiz'in (asm) bütün velayet yollarının kaynağı ve rehberi olduğunu anlatır. Yani hangi veli, hangi asırda, hangi beldede yetişmiş olursa olsun; onun manevî feyzi, nuru, istikameti ve kemali nihayetinde Resûlullah'ın (asm) risalet güneşinden gelmiştir.

Bütün Evliyanın Başıdır Ne Demektir?

Evliya, Allah'a yakınlık kazanmış, kalbi iman, ihlas, takva ve marifetle nurlanmış kullardır. Fakat hiçbir veli kendi başına müstakil bir yol açmaz. Hakiki velayet, Peygamber Efendimiz'e (asm) ittiba ile olur. Abdülkadir Geylânî, İmam Rabbânî, Mevlânâ, İmam Gazâlî, Şah-ı Nakşibend, Bediüzzaman gibi bütün büyük zatların feyzi, sünnet-i seniyyeye bağlılıkları nispetindedir. Onların büyüklüğü, Resûlullah'a yakınlıklarıyla ölçülür.

Şems-i Risalet Ne Demektir?

“Şems-i risalet”, peygamberlik güneşi demektir. Güneş nasıl dünyayı aydınlatır, ısıtır,

canlılara hayat verir; Resûlullah'ın (asm) risaleti de kalpleri aydınlatır, ruhları diriltir, akıllara istikamet verir. Evliyanın kalbindeki nur, kendi zatlarından çıkan bağımsız bir ışık değildir; risalet güneşinden gelen bir yansımadır.

Terbiye Etmesi

Hazret-i Muhammed (asm), evliyai sünnetiyle terbiye eder. Onlara kulluğun ölçüsünü, ihlasın yolunu, nefsin nasıl terbiye edileceğini, Allah'a nasıl yaklaşılabileceğini öğretir. Bir veli ne kadar yüksek hâllere mazhar olursa olsun, eğer sünnet ölçüsünden ayrılırsa istikametini kaybeder. Çünkü velayetin terazisi sünnettir; keşif, keramet ve hâl değil.

Tenvir Etmesi

“Tenvir etmek”, nurlandırmak demektir. Hazret-i Muhammed (asm), getirdiği Kur'an ve sünnetle evliyanın yolunu aydınlatır. Onların marifeti, muhabbeti, takvası, zikri, ibadeti ve irşadı bu nurla kıymet kazanır. Nasıl ay ışığını güneşten alırsa, evliyanın nuru da nübüvvet güneşinden gelir. Ay kendinden ışık saçmaz; güneşi gösterir. Evliya da kendi zatını değil, Resûlullah'ın getirdiği hakikati gösterir.

Bir büyük güneş düşünelim. Ondan ışık alan sayısız ayna, kristal ve su damlası vardır. Her biri başka renkte, başka parlaklıkta ışık yansıtır. Fakat hepsinin ışığı tek bir kaynaktan gelir. İşte Peygamber Efendimiz (asm) risalet güneşidir; evliyalar ise o güneşten nur alan parlak aynalardır. Her veli kendi kabiliyeti kadar o nuru alır ve insanlara yansıtır.

Bir ağacın hayattar olup olmadığına dallarındaki yaprak, çiçek ve meyvelerden hükmedilir. Çünkü dalda görünen hayat, kökten gelen hayatın delilidir. Ölü bir ağacın dalında meyve ve çiçek bulunmaz. Aynen öyle de Hazret-i Muhammed (asm), teşbihte hata olmasın, nuranî bir ağaç gibidir. Bu ağacın dallarında Abdülkâdir-i Geylânî, Şâh-ı Nakşibendî, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî gibi milyonlarca evliya birer nuranî meyve hükmündedir.

Bu evliyaların imanları, kemalleri, keşifleri, kerametleri ve irşadları, onları yetiştiren Resûlullah'ın (asm) hakkaniyetine şahadet eder. Çünkü onların bütün feyzi, nuru ve manevî terbiyesi, Şems-i Risalet olan Peygamber Efendimiz'den (asm) gelmiştir.

Netice: Demek ki evliyanın büyüklüğü, Resûlullah'tan bağımsız bir büyüklük değildir. Onların bütün kemali, onun yoluna bağlılıklarındandır. Kim sünnete daha ziyade ittiba etmişse, o kadar nurlanmış; kim Resûlullah'a daha çok benzemişse, Allah'a yakınlıkta o kadar yükselmiştir. Bu yüzden Peygamber Efendimiz (asm), bütün evliyanın başı, velayet yollarının güneşi ve manevî terbiye silsilesinin en yüce kaynağıdır.